

Aglomeracja olejowa łupka miedzionośnego i próba jego aglomeracji sferycznej w obecności kwasu oleinowego zmieszanego z heptanem

Jakub Andrzej Kuriata, Jan Drzymała

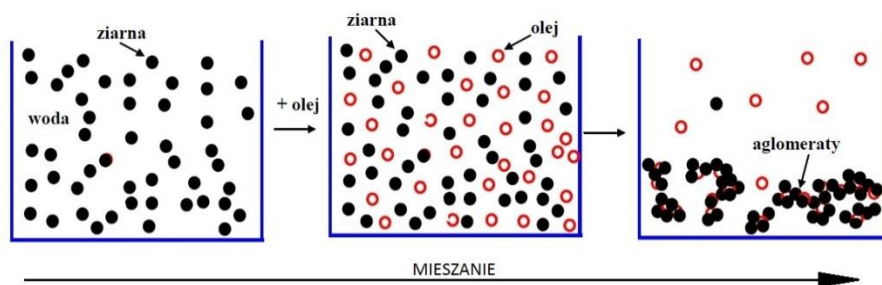
Politechnika Wrocławska, Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii, Wybrzeże Wyspiańskiego 27, 50-370 Wrocław, jan.drzymala@pwr.edu.pl

STRESZCZENIE

Aglomeracja olejowa łupka miedzionośnego występującego w Legnicko-Głogowskim Okręgu Miedziowym jest procesem trudnym. Aglomeracja zachodzi tylko w znikomym zakresie w obecności węglowodorów. Lepsza aglomeracja zachodzi wtedy, gdy proces prowadzi się w zmodyfikowany sposób, polegający na początkowym zwilżaniu łupka nie wodą lecz olejem. Natomiast mieszanie łupka miedzionośnego z kwasem oleinowym i heptanem, zanim otrzymaną pastę umieści się w wodzie, prowadzi do aglomeracji sferycznej.

WPROWADZENIE

Łupek miedzionośny, znany w literaturze światowej jako Kupferschiefer (Der Grosse Brockhaus Handbuch, 1931; Vaughan i inni, 1989), jest naturalnie hydrofobowy (Drzymała, 2014) i łatwo ulega flotacji w obecności tylko speniaczy (Konieczny i inni, 2013; Witecki i inni, 2014). Na tej podstawie można założyć, że łupek miedzionośny będzie także ulegać aglomeracji olejowej (rys.1), w której hydrofobowe pęcherzyki powietrza są zastąpione hydrofobowymi kropelkami oleju. Dokładniej, aglomeracja olejowa jest to proces polegający na łączeniu się ziarn mineralnych z kroplami oleju i opadaniu ich na dno zbiornika, w którym zachodzi proces. Oleje, to substancje które nie mieszają się z wodą. Mogą to być węglowodory, alkohole, kwasy karboksylowe i inne ciecze.

Rysunek 1.
Schemat aglomeracji olejowej (Drzymała, 2009)

Aglomerację olejową można prowadzić na różne sposoby. Najczęściej do zawiesiny składającej się z ziarn mineralnych i wody wprowadza się sam olej lub olej w postaci emulsji wodnej. Intensywne mieszanie mieszaniny prowadzi do przyłączenia się oleju do ziarn wykazujących się tak zwaną akwaolejofilnością (Yang i Drzymała, 1986), co w efekcie może

wytworzyć aglomeraty olejowe (Drzymała, 2009). Akwaolejofilność to zdolność do przyłączania się kropelek oleju do powierzchni ciała stałego zanurzonego w wodzie. Akwaolejofilność można wyrazić za pomocą kąta zwilżania, który zwyczajowo mierzy się przez fazę olejową (Yang i Drzymała, 1986).

Przez analogię do różnych odmian flotacji, innym sposobem przeprowadzenia aglomeracji olejowej może być metoda polegająca na bezpośrednim kontakcie ziarn i oleju, bez udziału wody. W pierwszej kolejności materiał mineralny jest mieszany z olejem, a następnie mieszanina ta jest łączona z wodą i intensywnie mieszana. Sposób ten nazywany jest metodą bezpośredniego kontaktu (Ahmed i Drzymała, 2004). Podobnie do rozwiązania stosowanego we flotacji, metoda ta może przynieść lepsze rezultaty niż zwykła aglomeracja, ze względu na większe prawdopodobieństwo kontaktu trójfazowego oleju z ziarnami akwaolejofilnymi i jego rozprzestrzeniania się (Ahmed i inni, 2013). Wytworzone aglomeraty olejowe można potem wydzielić za pomocą przesiewania, dekantacji, czy także syfonowania.

Odmianą aglomeracji olejowej jest aglomeracja sferyczna (Puddington i inni, 1966; Drzymała, 2009). Zachodzi ona wtedy, gdy ziarna i olej w wyniku intensywnego mieszania zawiesiny tworzą kulki lub kuleczki, których średnica zależy w największym stopniu od ilości oleju. Warunkiem zajścia aglomeracji sferycznej jest wysoka aquaolejofilność aglomerowanych ziarn, której kąt zwilżania musi być około 90° (Drzymała, 1966).

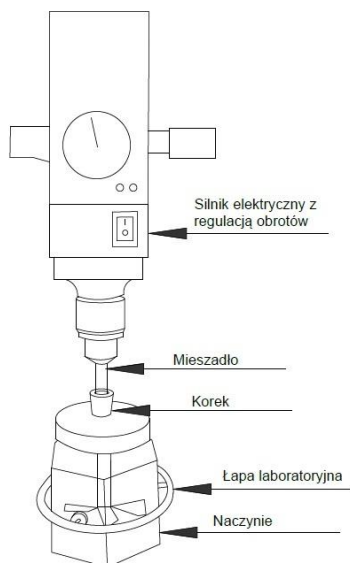
Aglomeracji olejowej ulega wiele węgli. Jednakże łupek miedzionośny, którego hydrofobowość jest zbliżona do niektórych węgli (Drzymała, 2009), nie ulega aglomeracji olejowej w czystej wodzie. Powstałe aglomeraty są drobne, mało wytrzymałe mechanicznie i nie można je łatwo odseparować od pozostałych składników zawiesiny. Niewielką poprawę aglomeracji olejowej uzyskuje się poprzez dodawanie do układu aglomeracyjnego olejów o dużej lepkości, jak dodecylfenol wraz ze spieniaczami flotacyjnymi (Katmer i inni, 2015).

Z zaprezentowanego ogólnego przeglądu literatury na temat aglomeracji olejowej, zwłaszcza łupka miedzionośnego, wynika że zagadnienie to jest bardzo złożone, dlatego celem tej pracy było uzyskanie więcej informacji o zdolności łupka miedzionośnego do aglomeracji olejowej.

Ze względu na istnienie kilku sposobów prowadzenia aglomeracji olejowej, dobrze jest wstępnie wykonać różnorodne eksperymenty aglomeracyjne. Dlatego w tej pracy przeprowadzono cztery serie pomiarowe. W pierwszej prowadzono klasyczną aglomerację olejową polegającą na sporządzaniu zawiesiny wodnej łupka i dodawanie do niej emulsji węglowodoru w wodzie. W drugiej serii pomiarowej wykorzystywano wspomnianą już metodę bezpośredniego kontaktu oleju z ziarnami mineralnymi. W trzeciej serii pomiarowej badano selektywną aglomerację olejową łupka z mieszaniny z kwarcem stosując metodę bezpośredniego kontaktu oleju z łupkiem. W czwartej serii pomiarowej podjęto próbę aglomeracji sferycznej łupka.

MATERIAŁY I METODYKA BADAŃ

Badania aglomeracji olejowej przeprowadzono na łupku miedzionośnym, pochodzącym z jednego z Zakładów Górniczych KGHM Polska Miedź S.A., o uziarnieniu $0-40\ \mu\text{m}$. Do badań użyto też kwarcu o uziarnieniu $0-54\ \mu\text{m}$. Do badań wykorzystano wodę destylowaną, heptan oraz kwas oleinowy. Cały proces mieszania przeprowadzano bez dostępu powietrza. W tym celu zbudowano specjalne naczynie z uszczelnieniem, przez które dla usunięcia powietrza wlewano wodę (rys. 2.). Aglomeraty były odzyskiwane przez przesiewanie na sicie o wielkości oczek $0,63\ \text{mm}$. Sam reaktor, w którym prowadzono aglomeracje olejową, był szklany, a jego przekrój heksagonalny. Objętość pojemnika szklanego wynosiła $200\ \text{cm}^3$.

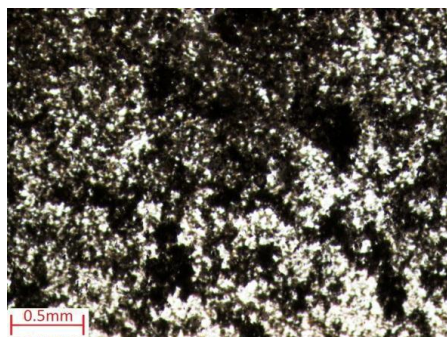
Rysunek 2.
Mieszalnik wykorzystany do aglomeracji olejowej

Przeprowadzono cztery serie pomiarowe. W pierwszej prowadzono klasyczną aglomerację olejową polegającą na sporządzaniu zawiesiny wodnej łupka i dodawanie do niej emulsji węglowodoru w wodzie. W drugiej serii pomiarowej wykorzystywano tak zwaną metodę bezpośredniego kontaktu oleju z ziarnami mineralnymi. W tych eksperymentach 2 g łupka zwilżano 1 cm³ heptanu tworząc mieszaninę, którą następnie umieszczano w wodzie destylowanej i mieszano. W tej serii pomiarowej badano wpływ różnych parametrów na proces, w tym czas i intensywność mieszania, pH, dawki heptanu oraz sposób jego dozowania. W ramach tej serii testowano wpływ dodatku spieniacza C₄E₃ o stężeniu 5,01 g/dm³ na proces. W trzeciej serii pomiarowej, na podstawie wcześniejszych doświadczeń, badano selektywną aglomerację olejową łupka z mieszaniny z kwarcem stosując metodę bezpośredniego kontaktu oleju z łupkiem. W czwartej serii pomiarowej podjęto próbę aglomeracji sferycznej łupka. W tym celu wykorzystano kwas oleinowy w ilości 1 cm³ na 2 g łupka oraz mieszaninę kwasu oleinowego i heptanu w stosunku 1:1 przy 2 g łupka. Zdjęcia aglomeratów wykonano za pomocą kamery przy udziale programu Motic Images Plus 2,0.

WYNIKI I DYSKUSJA BADAŃ

KLASYCZNA AGLOMERACJA OLEJOWA ŁUPKA HEPTANEM

W tej serii pomiarowej prowadzono aglomeracje olejową w typowy sposób, polegający na dodawaniu do zawiesiny wodnej łupka heptanu w postaci ciekłej. Aglomeraty (rys. 3.) próbowano odzyskiwano na sicie o wymiarze okrągłych oczek wynoszącym 0.63 mm. Wychody aglomeratów w tych pomiarach były nieznaczące, co zgodne jest z obserwacjami Katmera i współpracowników (2015). Zatem należy stwierdzić, że łupek miedziowy nie ulega aglomeracji olejowej, jeżeli proces ten prowadzi się w sposób przyjęty w literaturze jako standardowy.

Rysunek 3.

Fotografia aglomeratów otrzymanych standardową metodą aglomeracji. Aglomeraty są małe i słabe

AGLOMERACJA OLEJOWA ŁUPKA W WYNIKU ZASTOSOWANIA BEZPOŚREDNIEGO KONTAKTU ŁUPKA Z OLEJEM

W tej serii pomiarowej prowadzono aglomeracje olejową w nietypowy sposób, polegający na kontaktowaniu ziarn łupka z olejem w postaci ciekłej bez udziału wody. Następnie mieszaninę łupka z olejem umieszczano w wodzie i poddawano agitacji. Otrzymywane aglomeraty odzyskiwano na sicie o wymiarze okrągłych oczek wynoszącym 0,63 mm. Wyniki tych badań zamieszczono w tabeli 1, z której wynika, że największy wychód łupka, wynoszący około 38%, osiąga się obrotach mieszadła wynoszących 1000 obrotów/min. Zatem odzysk łupka nie jest zbyt duży, ale czas agitacji nie był długi (2 min).

Tabela 1.

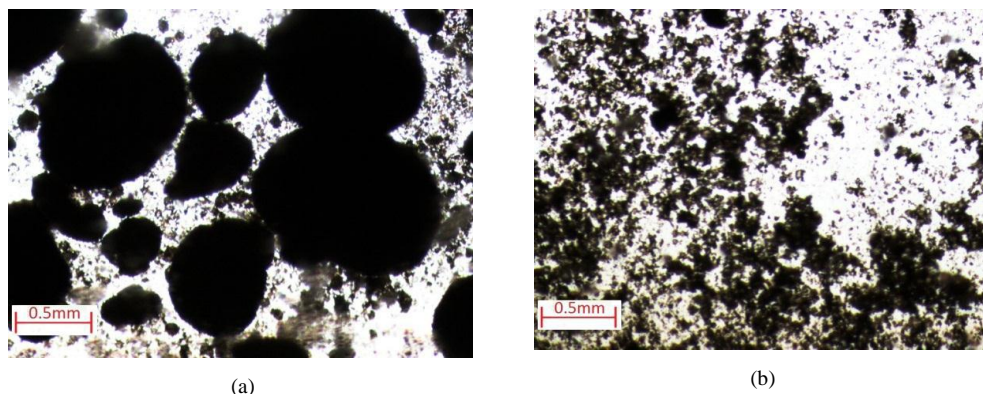
Wychody aglomeratów odzyskanych na sicie 0,63 mm w zależności od prędkości obrotowych

Ilość łupka [g]	Ilość heptanu [cm ³]	pH	Obroty mieszania [1/min]	Koncentrat [g]	Odpad [g]	% aglomeratów [%]	Strata [%]
2,000	1,0	7,610	500	0,600	1,200	33,33	10,00
1,992	1,0	7,940	1000	0,000	1,900	0,00	4,62
2,002	1,0	7,740	1000	0,700	1,100	38,89	10,09
2,002	1,0	7,820	1500	0,400	1,500	21,05	5,09
2,002	1,0	7,500	2000	0,200	1,800	10,00	0,10

Kształt i wielkość aglomeratów otrzymanych metodą bezpośredniego kontaktu łupka z olejem pokazano na rys. 4. Z rysunku 4 wynika, że teraz mamy do czynienia z aglomeracją olejową. Należy jednak dodać, że otrzymywane aglomeraty miały specyficzną budowę, gdyż zwykle ziarna łupka otaczały kroplę oleju. Zwiększanie obrotów mieszadła zmniejszały rozmiar agregatów (rys. 4).

W dalszych badaniach, stosowano obroty wynoszące 1000 obrotów na minutę, ale pH zawiesiny obniżano do ~2,71 stosując HCl do jego regulacji. Dzięki temu odzysk zaglomerowanych ziarn na sicie o oczkach 0,63 mm zwiększył się do 50%. Można przypuszczać, że wzrost wychodu powodowany jest zbliżeniem się pH roztworu do iep łupka, które występuje przy pH 3,0-3,5 (Peng i Drzymała, 2014). W środowisku kwaśnym obserwuje się także zwiększoną koagulację łupka (Kruszakin i Drzymała, 2014, Michalski, 2015). Jednakże badania Swebodzińskiej i Kowalczyka (2015) wskazują, że hydrofobowość łupka nie zmienia się z pH.

Przedłużony czas mieszanie do 120 minut powoduje powstanie małych aglomeratów, ale część z nich była sferyczna (rys. 5). Aglomeratów powstałych w tym teście również nie udało się odzyskać na sicie 0,63 mm. Odzysk aglomeratów nie udało się poprawić przez dodawanie do układu aglomeracyjnego spieniacza C_4E_3 . Nie powiodła się również próba rozdziału łupka od kwarcu metodą aglomeracji olejowej z użyciem bezpośredniego kontaktu oleju i ziarn łupka.

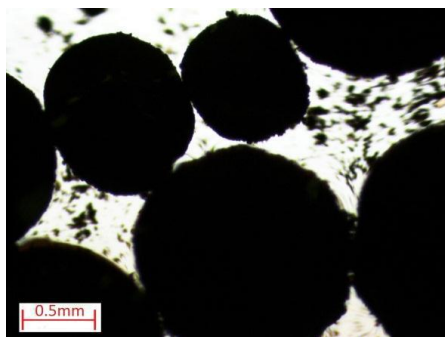

Rysunek 4.

Agglomeraty olejowe powstałe stosując różne prędkości mieszania a) 1500 obr/min, b) 2000 obr/min. Aglomeracja metodą bezpośredniego kontaktu

AGLOMERACJA SFERYCZNA ŁUPKA W WYNIKU ZASTOSOWANIA BEZPOŚREDNIEGO KONTAKTU ŁUPKA Z OLEJEM BĘDĄCYM MIESZANINĄ HEPTANU I KWASU OLEINOWEGO

Na podstawie badań Drzymały (1994), który wzbogacał mieszaninę Fe_3O_4 i SiO_2 stosując heptan i kwas oleinowy (HOI) jako substancję hydrofobizującą postanowiono sprawdzić jak te odczynniki zadziałają w przypadku aglomeracji łupka miedzionośnego. W tej serii testy prowadzono metodą bezpośredniego kontaktu ziarn z mieszaniną heptanu i kwasu oleinowego, a następnie całość umieszczano w wodzie i poddawano mieszaniu. Testy te wykazały, że otrzymuje się aglomeraty sferyczne (rys. 5), a ich odzysk na sicie 0,63 mm jest prawie całkowity.

Rysunek 5.

Agglomeraty sferyczne powstałe w wyniku zastosowania kwasu oleinowego i heptanu (2g łupka miedzionośnego, $0,5\text{ cm}^3$ heptanu + $0,5\text{ cm}^3$ kwasu oleinowego, metoda bezpośredniego kontaktu)

WNIOSKI

Aglomeracja łupka miedzionośnego zachodzi tylko w znikomym zakresie w obecności węglowodorów. Lepsza aglomeracja zachodzi wtedy, gdy proces prowadzi się w zmodyfikowany sposób, polegający na początkowym zwilżaniu łupka nie wodą, lecz olejem. Natomiast mieszanie łupka miedzionośnego z kwasem oleinowym i heptanem zanim otrzymaną pastę umieści się w wodzie, prowadzi do aglomeracji sferycznej i wysokiego odzysku aglomeratów.

PODZIĘKOWANIA

Praca powstała w oparciu o inżynierską pracę dyplomową jednego z autorów (J.K. Kuriata) oraz częściowo w ramach zlecenia statutowego Politechniki Wrocławskiej S 50167.

LITERATURA

- AHMED H. A.M., ALJUHANI M. S., DRZYMAŁA J., 2013. *Flotation after direct contact of flotation reagents with carbonate particles part 1. model investigations*. Physicochemical Problems of Mineral Processing, 49(2), 2013, 713–723.
- AHMED A.M.H., DRZYMAŁA J., 2004. *Effect of flotation procedure and composition of reagents on yield of a difficult-to-float coal*. Physicochemical Problems of Mineral Processing, 38, 53–63.
- DER GROSSE BROCKHAUS HANDBUCH DES WISSENS, 1931, t.10 (kat-kz), Brockhaus, Leipzig.
- DRZYMAŁA J., 2009. *Podstawy mineralurgii*. Wrocław, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.
- DRZYMAŁA J., 1994. *Separation of magnetite from synthetic mixture with quartz by oil agglomeration*. Prace Naukowe Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej, nr 76, Studia i Materiały, nr 24, 1994, 63–72.
- DRZYMAŁA J., 2014. *Flotometryczna hydrofobowość łupka miedzionośnego*. W: Łupek miedzionośny, Drzymała J., Kowalczyk P.B. (red.), WGGG PWr, Wrocław, 2014, 77-82.
- DRZYMAŁA J., 1996. *The Importance of Contact Angle Equal to 90 Degrees in Interfacial Processes*. Proc. International Conference on Analysis and Utilization of Oily Wastes, AUZO'96, Gdansk, Poland, 393-396.
- KATMER Y., TÜNBEL E., SAHBAZ O., DRZYMAŁA J., 2016. *Wstępne badania aglomeracji olejowej łupka cesztyńskiego pochodzącego z monokliny przedsudeckiej*. W: Łupek miedzionośny II, Kowalczyk P.B., Drzymała J. (red.), WGGG PWr, Wrocław, 2016, 64-66.
- KONIECZNY A., PAWŁOW W., KRZEMINSKA M., KALETĄ R., KURZYDŁO P., 2013. *Evaluation of organic carbon separation from copper ore by pre-flotation*. Physicochem. Probl. Miner. Process., 49(1), 189–201.
- KRUSZAKIN K.B., 2014. *Koagulacja łupka miedziowego*. Praca dyplomowa inżynierska, opiekun J. Drzymała, Politechnika Wrocławska, Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii.
- KRUSZAKIN K.B., DRZYMAŁA J., 2014. *Koagulacja łupka miedziowego*. W: Łupek miedzionośny, Drzymała J., Kowalczyk P.B. (red.), WGGG PWr, Wrocław, 2014, 29-32.
- KURIATA J.K., 2015. *Agglomeracja olejowa łupka miedzionośnego*. Praca dyplomowa inżynierska, opiekun J. Drzymała, Politechnika Wrocławska, Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii.
- MICHAŁSKI M., 2015. *Stabilność zawiesiny wodnej łupka miedzionośnego w obecności wody kopalnianej*. Praca dyplomowa inżynierska, opiekun J. Drzymała, Politechnika Wrocławska, Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii.
- POŁOWCZYK I., BASTRYK A., KOŹLECKI T., SAWIŃSKI W., WRÓBEL I., SADOWSKI Z., 2008. *Oil agglomeration of mineral tailings in mixed-surfactant system*. Czasopismo Techniczne. Chemia, 2008 R. 105, z. 2-Ch, 219-228, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- PUDDINGTON I.E., SMITH H.M., FARNARD J.R., 1966. *Process for the separation of solids by agglomeration*. U.S. Patent No. 3,268,071.

- SIRIANNI, A. F., CAPES, C. E., PUDDINGTON, I. E., 1969. *Recent Experience with the Spherical Agglomeration Process*. The Canadian Journal of Chemical Engineering, Vol. 47, April, 1969, Division of Applied Chemistry, National Research Council, Ottawa, Ontario.
- SWEBODZIŃSKA, A., KOWALCZUK, P.B., 2015. *Wpływ pH na właściwości łupka miedzionośnego*. w: *Co nowego w geologii*. Materiały konferencyjne I Studenckiej Konferencji Naukowej Geo-Flow. Studencki przepływ wiedzy, Gliwice, 53–60.
- VAUGHAN, D.J., SWEENEY, M., FRIEDRICH, G., RIEDEL, R., HARANCZYK, C., 1989. *The Kupferschiefer: An Overview with an Appraisal of the Different Types of Mineralization*. Economic Geology. Bd. 84, Nr. 5, 1003–1027.
- WITECKI, K., DUCHNOWSKA, M., KOWALCZUK, P.B., 2014. *Rozmiar i hydrofobowość flotujących ziarn łupka miedzionośnego w obecności spieniaczy*. W: *Łupek miedzionośny*, Drzymała J., Kowalczuk P.B. (red.), WGGG PWr, Wrocław, 2014, 83-90.
- YANG, G.C.C., DRZYMAŁA, J., 1986. *Aqua-oleophilicity and aqua-oleophobicity of solid surfaces*. Colloids and Surfaces, 17, 313-315.